

Державний архів Сумської області

**І.Д. Вахнін – судовий пристав 1-го участку Конотопського
судово-мирового округу м. Конотоп Конотопського повіту
Чернігівської губернії**

ФОНД 1206

Опис № 1

1908-1918

ПЕРЕДМОВА

до фонду 1206 – І.Д. Вахнін – судовий пристав 1-го участку Конотопського судово-мирового округу м. Конотоп Конотопського повіту Чернігівської губернії

Фонд вперше поступив до філії Державного архіву Сумської області у м. Конотоп у 1962 році з філії Чернігівського обласного архіву у м. Ніжин.

На початку XIX ст. судова система в Україні не була єдиною. Так, у Слобідській Україні, Херсонській, Катеринославській і Таврійській губерніях судова система була приведена у відповідність з судовою системою Росії. До складу судової системи в цих губерніях входили губернські суди (палата кримінального і палата цивільного суду), які були другою і апеляційною інстанцією для судів нижчого рівня. Надстановами були совісні і надворні суди, які були створені на рівні губерній.

Протягом століть судова система України зазнала багатьох реформувань. Мережа судів була надзвичайно розгалуженою, діяли великокняжий, комісарські, асесорські, маршальські, домініальні, громадські, земські, копні, духовні суди. Процес мав позовний (звинувачувальний) характер.

Радикальна судова реформа 1864 року в Російській імперії внесла новаторські зміни в систему українського судочинства: було прийнято статuti цивільного, кримінального судочинства, положення про провадження у мирових суддів. Згідно з цією реформою в Україні було введено систему незалежних судів, де засідали професійно підготовлені судді. Суди були відокремлені від адміністрації, і навіть за імператором залишилося тільки право помилування. Було створено важливі гарантії демократичних судових процесів – публічність, гласність судових засідань, принцип змагальності сторін, суд присяжних (мужів довіри) та адвокатуру.

Проведена 20 листопада 1864 р. на підставі Судових статутів судова реформа перетворила феодальне право на буржуазне, проголошувала демократичні принципи: виборність мирових суддів і присяжних засідателів, незалежність і незмінність суддів, рівність усіх перед законом, гласність. Суд перетворився на гласний (у присутності публіки и преси). Також заснувалася адвокатура, обвинувачення підтримував прокурор, захист адвокат. Була проведена реорганізація прокуратури. В суді брали участь присяжні засідателі від всіх станів.

Але все ще залишалися станові суди — церковні, військові, волосні, а також окремий порядок розгляду справ про службові злочини. В ході реформи 1864 р. створювалася подвійна система судів: місцеві — одноособовий мировий суддя, повітовий з'їзд мирових суддів і Сенат, а також загальні суди — окружні суди (по одному на губернію), судові палати й Сенат. Сенат – вища касаційна інстанція, який міг скасувати або переглянути судові рішення.

Волосні мирові судді (найнижча ланка) вирішували дрібні справи, обиралися терміном на 3 роки на земських зборах.

В окружних судах при розгляді кримінальних справ запроваджувався інститут присяжних засідателів, списки яких, погоджені з губернатором або градоначальником, складали земські та міські управи. Якщо вироки були винесені без участі присяжних, то їх можна було оскаржити в судовій палаті. (В Україні їх було 3 : Київська, Харківська, Одеська).

Декретом робітничо-селянського Уряду України з 19 лютого 1919 року ліквідовані всі судові установи, які існували на території України до встановлення радянської влади. (Підстава Зібрання законів та розпоряджень робочо-селянського уряду України від 21 лютого 1919 року №11 ст.141).

* * *

Судовий пристав, становий пристав (судовий виконавець) – посадова особа, яка здійснює примусове виконання судових рішень і постанов. Орган судових приставів заснований у 1864 році на підставі Положення про судові реформи 1864 року при окружних судах, з'їздах мирових суддів, судових палатах, департаментах Сенату. Ліквідований у 1919 році.

Перша згадка про судових приставів датована в документах часів Новгородської феодальної республіки (1136-1478 р).

У Новгороді і Пскові судові пристави призивалися на посаду князем або міським віче і мали досить широкі повноваження: «а почнет ховатися від приставів, іно його стратити всім Великим Новим Новгородом», говорить в Новгородській Судній грамоті.

У Московській державі пристави, як особи судового відомства, згадуються в Судниках (Судебниках) 1497-1550 рр. Тоді виконанням займалися отроки, мечники, пристави. Як уособлення ефективно діючої державної влади пристав був фігурою високого за рівнем статусу, впливовою і популярною.

Соборним укладенням 1649 року приставу були надані широкі повноваження. Він – посадова особа наказу: доставляє повістки про виклик до суду, здійснює привід відповідача, бере участь у виїмці речових доказів у обвинувачених, охороняє злочинців, з яких стягувалися збитки, завдані протиправною поведінкою. У разі втечі грабіжника майнова відповідальність покладалася на пристава, що не забезпечив охорону затриманого.

За неналежне виконання обов'язків пристав підлягав дисциплінарної (відсторонення від посади, звільнення зі служби), кримінальної (биття кийками і батогами) і матеріальної (відшкодування шкоди) відповідальності.

У XVIII столітті посада і функції судового пристава були скасовані і перейшли у відання поліції. Однак співробітники цього відомства не були матеріально зацікавлені в забезпеченні явки в суд запрошених осіб. Виконання

вироки суду часом затягувалося на роки. Рішення про повернення інституту судових приставів було прийнято в ході підготовки судової реформи. 20 листопада 1864 року, імператор Олександр II затвердив ряд документів: «Заснування судових установлень», «Статут про покарання, що накладаються мировим суддею», «Статут кримінального провадження», «Статут цивільного виробництва». В обов'язки судового пристава в цей період входили супровід присяжного засідателя при виході із залу суду, допуск публіки на судові засідання по квитках, кількість яких визначалося головою суду (видавалися вони також судовим приставом).

Судові пристави перебували при судах усіх рівнів. Їх завданням було вручення учасникам процесу повісток і судових документів, а також вчинення всіх дій, необхідних для виконання судових рішень. За необхідності судові пристави могли звертатися за сприянням до поліції. Пристава були об'єднані у самоврядні корпорації, по округах судових палат, котрі (корпорації) солідарно відповідали за шкоду від неправомірних дій своїй членів і мали дисциплінарну владу. При вступі на посаду пристави вносили заставу. Пристава отримували жалування, їх дії додатково оплачувалися за особливою такою тими, в чию користь вони вчинялися.

Основне завдання судового пристава-виконавця полягало у своєчасному, повному і правильному виконанні судових актів і актів інших органів, яким надано право покладати на громадян, організації і бюджети всіх рівнів обов'язки про передачу іншим громадянам, організаціям або до відповідного бюджету грошових коштів або іншого майна чи вчиненню на їх користь певних дій або утримання від них. Метою виконання є найбільш повне задоволення інтересів стягувача, заснованих на виконавчому документі, за умови дотримання прав і законних інтересів громадян і організацій.

Перед відкриттям судового засідання судовий пристав доповідав головуючому про готовність, оголошував присутнім про вхід судді і присяжних в зал судового засідання. Судовий пристав пропонував всім встати і невідлучно був присутній в залі протягом всього судового розгляду, спостерігаючи за порядком і тишею в залі суду, а за письмовим наказом – брав під варту осіб, які порушують порядок.

Відповідно до «Установи судових установлень» судовими приставами не могли бути особи, «які не досягли двадцяти одного року, іноземці, особи, які зазнали, судовими вироками, позбавлення або обмеження прав стану, перебувають під слідством за злочини та проступки, що тягнуть за собою позбавлення прав стану, виключені зі служби по суду». Судові пристави приступали до виконання своїх обов'язків тільки після посвідчення їх у «благонадійній моральності» і здібностях кандидата до державної служби. У зв'язку з особливою значущістю цієї посади кандидат в судові пристави приводився до присяги духовною особою у великому залі судових зборів або Сенату, в присутності членів суду або Сенату. Приставам, що надійшли на

службу, видавалося Свідощтво про вступ на посаду з зазначенням місцевості, призначеної йому для проживання. Крім цього видавався особливий знак.

Судові пристави, наділені особливими правами, мали деякі переваги перед чиновниками інших відомств. За опір при виконанні судових постанов, інших розпоряджень влади, а також інших законних дій судових приставів винні особи каралися позбавленням всіх прав стану і засланням на каторжні роботи на строк від 4 до 6 років, засланням до Сибіру на поселення, віддачею в арештантські роти і т.п.

За Статутом про цивільну службу судовий пристав проводився в класний чин, якщо за місцем його роботи засвідчувалося справне виконання ним своїх обов'язків. Все виробництво проходило через Міністерство юстиції, і судовий пристав, який отримав класний чин, повинен був носити форму цього міністерства. У 1864-1917 рр. судові пристави носили при парадній і святковій формі однобортний напівкаптан чорного з зеленим відливом сукна, що застібався на 9 золотих гудзиків із зображенням «стовпів закону» (сенатського карбування), чорні з зеленим відливом штани і чорний двупольний капелюх з шиттям по класах. Згодом при звичайній, буденній і парадній формі пристави носили двобортний сюртук, що застібався на чотири золоті з обідком гудзики із зображенням сенатського карбування, штани, білий жилет, трикутний капелюх, шпагу цивільного зразка, чорну краватку, що зав'язується бантом, білі замшеві рукавички, ордена і знаки відмінності по чинам. Головним убором служив кашкет чорного з зеленим відливом сукна і оксамитом темно-зеленого кольору. На тулії – кокарда цивільного зразка, під якою на околиці знаходився позолочений знак судового відомства. Шпагу за зразком, покладеному для чиновників, з срібним темляком і пензлем належало носити при сюртуку або кітелі обов'язково у всіх випадках, крім занять в стінах канцелярії.

* * *

У 2019 році при проведенні удосконалення описів в ДАСО було виявлено справи неописані справи виробництва судового пристава 1-го участку Конотопського судово-мирового округу І.Д. Вахніна. Проведено науково-технічну обробку документів постійного терміну зберігання. На впорядковані документи складено опис №1 справ постійного зберігання, в який включено 3 справи з № 1 по №3 за 1908-1918 роки. Описані справи об'єднані у новий фонд № 1206. Складено опис, передмову, історичну довідку, акт описування архівних документів.

Провідний архівіст

О. АНДРЮЩЕНКО

І.Д. Вахнін – судовий пристав
1-го участку Конотопського
судово-мирового округу
м. Конотоп Конотопського
повіту Чернігівської губернії

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державного архіву
Сумської області

_____Ю. ОЛІЙНИК
_____2019

Фонд 1206-ОЦ

Опис № 1

справ постійного зберігання
за 1908-1918 рр.

№№ з/п	Індекс справи	Заголовок справи	Крайні дати документів справи	Крайні дати документів справи	Кількість аркушів у справі	Примітки
1	2	3	4	5	6	7
1.		Про публічний продаж нерухомого майна померлого Никифора Іванова Гирича та Меланії Микитиної Гиричевої на задоволення стягнення на користь Микити Васильєва Давиденка, по передаточному надпису на користь Михайла Вікентієва Яроша; про стягнення з майна померлого Н.І. Гирича в особі опікуна Івана Дмитрієва Левченка на користь селянки Меланії Микитиної Глобіної; про стягнення з селянина Н.І. Гирича на користь Василя Григор'єва Лузана та Степана Максимова Бадая, по передаточним надписам на користь міщанина М.В. Яроша	10.06.1908	31.12.1916	135	4 судових справи
2.	18	Про публічний продаж нерухомого майна Федота Михайлова Бута на задоволення стягнення на користь Івана Федоровича Фурси	28.09.1913	31.08.1918	69	2 судових справи

1	2	3	4	5	6	7
3.	15	Про публічний продаж нерухомого майна козаків Давида та Діюмида Арсенєвих Гапоненків на задоволення стягнення на користь дворянки Єфросинії Григорієвої Товстомєс, по першому чоловіку Андрушевської	28.01.1915	26.10.1916	60	

До опису внесено 3 (три) справи з № 1 по № 3 у тому числі:

літерні №№ _____,

пропущені №№ _____

Укладач опису:

Провідний архівіст відділу зберігання,
обліку та довідкового апарату

О. АНДРЮЩЕНКО

29.03.2019